

beginsel, dat van de Schrift als norma uitgaat, op de beoefening der historie heeft. Eenerzijds door tegenover het scepticisme het volle recht der traditie te handhaven. De Evangelist Lucas noemt de geschiedenis „een verhaal van de dingen, die onder ons *volkomene zekerheid* hebben, omdat ze zijn overgeleverd door hen, die zelven aanschouwers zijn geweest.” En de Apostel Johannes getuigt uitdrukkelijk, dat de gemeenschap met hen, „die verkondigen, wat zij gehoord hebben, wat zij gezien hebben met hunne oogen, wat zij getast hebben met hunne handen van het Woord des levens,” niet alleen een gemeenschap is met de Apostelen, maar door de Apostolische traditie met Jezus Christus zelf. ¹⁴⁾ De band door de traditie met hetgeen geschied is, is een reëele. Het onderscheid tusschen historie en sage is principieel. Niet een hooge mate van waarschijnlijkheid, maar eene volkomene zekerheid wordt ons in de traditie geboden. De fides historica wordt geëischt. Maar anderzijds leert dezelfde Schrift ons ook, dat „alle mensch leugenachtig” is; ¹⁵⁾ in de traditie ligt de ψευδος met de ἀλήθεια vermengd. Ook al moet de realiteit der feiten, die aan de traditie ten grondslag liggen, worden erkend, dit neemt de plicht van den historieschrijver niet weg, om de traditie „naarstig te onderzoeken” ¹⁶⁾ en door critiek het ware van het valsche te scheiden, mits met het erts het zuivere goud niet worde weggeworpen. ¹⁷⁾

Intusschen met de vaststelling der feiten is de historie er niet. „De simples notions de faits ne constituent pas une science, mais seulement les matériaux d'une science. L'esprit qui veut embrasser d'une même vue cette masse de données, a besoin de mettre de l'ordre dans leur confusion, de l'unité dans leur multiplicité.” ¹⁸⁾ Deze eisch laat zich niet afwijzen. Wie in de historie niet anders ziet dan een eindelooze reeks gecoördineerde wilsuitingen van den mensch, moet met SCHOPENHAUER wel tot de slotsom komen, dat de historie ons hoogstens tot een *Wissen*, maar niet tot een *Wissenschaft* leiden kan. ¹⁹⁾

Dit dieper inzicht in de Geschiedenis is aan het Christendom te danken. ²⁰⁾ De heidensche historiographie brengt het niet verder dan het pragmatisme van een THUCYDIDES en een POLYBIUS, die wel naar de oorzaken der feiten onderzoek doen, maar